

17.11.2011 г. / 07:49:47

Вяра

30.11 по еретическия, †17 ноември по православния календар - Св. Григорий Чудотворец, епископ Неокесарийски. Св. преподобни Лазар Иконописец. Св. Никон, игумен Радонежки

Житие на светия наш отец Григорий чудотворец, епископ Неокесарийски (ок. 266-270 г.)

Св. Григорий Чудотворец. Фреска от църквата "Христос Пантократор". Дечани. Сърбия (Косово). Около 1350 г.

Свети Григорий бил роден в славния и велик град Неокесария от родители езичници, които изгубил на младини. Той се заел с изучаването на елинската мъдрост, но започнал да разбира и най-съвършената премъдрост, която е в познаването на Единия Истински Бог. От творенията той познал Твореца и се стараел да Му благоугоди с незлобие и целомъдрен живот. Когато се запознал със светото евангелско учение, той веднага станал негов последовател, приел кръщение и се стараел да живее по Христовите заповеди, в чистота и нестяжателност, отказал се от суетата на света, богатствата, гордостта, славата и временните наслаждения. Отхвърлил угаждането на плътта, свети Григорий пребивавал в голямо въздържание, умъртвявайки волята си, и опазвал чистота на девството си тъй строго, че през целия си живот, от майчината утроба до блажената си кончина, не познал плътския грях и се опазил от сквернотата, за да бъде угоден на Единия Чист и Безгрешен, роден от Безгрешната Дева Христос Господ. Той Му се посветил от младини и с Негова помощ преуспявал и възлизал от сила в сила, от добродетел към добродетел, и преминавал жизнения си път непорочно. Заради това го обикнал Бог, обикнали го и добрите хора, а злите го ненавиждали.

Докато още като юноша изучавал в Александрия философия и лекарско изкуство заедно с много други младежи, дошли тук от всички страни, целомъдреният му и непорочен живот събудил ненавистта на връстниците му. Те били невъздържани и поробени от страстите, живеели нечисто, влизали в домовете на блудници, както било обичай у езическите юноши. А свети Григорий като християнин странял от този пагубен път, избягвал нечистотата и ненавиждал беззаконието - като крин сред тръни, така и той сияел

сред нечистите със своята чистота. Мнозина знаели за неговия непорочен живот и много достойни граждани и философи го почитали и славели. А връстниците му, като не били в състояние да гледат юношата, превъзхождащ с въздържанието и чистотата си не само младите, но и старите, замислили да разпространят сред хората зла мътва, че и той като другите живее нечисто, и с това да помрачат добрата слава, която справедливо имал сред хората. Те подучили някаква блудница да оклевети и разпространи лошата мътва за невинния и чист в сърцето си юноша. Веднъж, когато светецът на публично място беседвал с достойни философи и първи учители, блудницата пристъпила към него и безсрамно поискала да ѝ заплати за уж извършения с нея плътски грях. Това чули всички и се удивили. Едни се съблазнили, като го сметнали за истина, а други, които познавали чистотата и непорочността на Григорий, не повярвали на думите на безсрамницата и я прогонили. А тя викала високо и призовавала светеца да ѝ даде парите за греха. Свян обзел свети Григорий, когато чул в присъствието на толкова много честни хора безсрамните и несправедливи укори на грешната жена! Той се изчервил като чиста девица, но бидейки незлобив и кротък, не казал на блудницата нищо лошо, не показал и най-малък признак на гняв, не започнал да се оправдава или да посочва свидетели за невинността си, а кротко казал на един от своите приятели:

- Дай и по-скоро това, което иска, за да си тръгне и да не ни досажда повече.

Приятелят му дал на жената пари, колкото искала, изкупвайки невинния Григорий от срама. А Бог, верният Свидетел на небесата, разкрил тази неправда по следния начин. Той допуснал нечист дух в безсрамната и лъстива блудница и когато взела в ръце неправедната заплата, тя веднага приела и жестоко наказание, защото бесът я нападнал

и започнал да я измъчва пред очите на всички. Блудницата паднала на земята, викала със страшен глас, треперела с цялото тяло, скърцала със зъби и се вцепенявала, изпускала пяна, а всички присъстващи се преизпълнили с голям страх и ужас, като видели това бързо и страшно отмъщение за невинния юноша. И бесът не престанал да я мъчи, докато светият не се помолил прилежно на Бога за нея и не прогонил беса. Това било началото на чудесата на младия Григорий, на чиято добродетел се дивели дори старците.

Свети Григорий имал един благоразумен и добронравен приятел на име Фирмиан, родом от Кападокия. Като му открил заветната си мечта да остави всичко и да служи на Единия Бог, той разбрал, че и Фирмиан желае същото и иска да върви по същия път. Те се посъветвали, оставили светската философия и езическите училища и започнали да се учат на християнската премъдрост и тайните на Божественото Писание.

По това време сред учителите на Христовата Църква се прочул знаменитият Ориген. Заедно с приятеля си Фирмиан свети Григорий отишъл да учи при него и след като останал при него доста дълго време, се завърнал в родината си - Неокесария. Неокесарийските граждани и всички, които го познавали, виждали голямата му премъдрост и искали да бъде на почит сред тях, като приеме задълженията на съдия и градоначалник. Но той избягвал гордостта, празната човешка слава и онези многобройни мрежи, с които врагът оплита света. Затова оставил родния си град и се заселил в пустинята, живеел в пълно уединение, само заради Единия Бог, а какви били подвизите и трудовете му, знае само Онзи, Който *"е създал сърцата и вниква във всички техни дела"* (Пс. 32:15).

Докато свети Григорий пребивавал в пустинята и се упражнявал в богомислие, за него научил блаженият Федим,

епископ на кападокийския град Амасия. Той поиска да го изведе от пустинята за служение на Христовата Църква и да го постави за светител и учител, защото преузна в него Божията благодат и това, че ще стане велик стълб и утвърждение на вярата. Свети Григорий също имал дара на прозорливостта и научил, че епископът иска да го вземе от пустинята за служение на Църквата. Затова се криел от него, като се смятал недостоен за такъв сан, и преминавал от място на място в пустинята, за да не бъде намерен. Блаженият Федим прилежно го търсел и с молба го призовавал при себе си, но като не успял да разлъчи пустиннолюбеца от уединението му и да го доведе в Амасия за хиротонисване, извършил нещо странно и необичайно. Движен от Божия Дух и разпалван от ревност за светата Църква, той не се уплашил от това, че Григорий не дошъл при него и че са разделени от голямо разстояние - от Амасия до пустинята на свети Григорий имало три дни път - и го посветил, така, както се намирал далеч от него, за епископ на Неокесарийската църква. Като устремил очи към Бога, той казал:

- Всезнаещи и Всемогъщи Боже, в този час погледни към мен и към Григорий и направи действено посвещението с Твоята благодат.

За това свидетелства Григорий Нисийски в житието на светеца*, потвърждение има и в канона от Минея:

"Божият предстоятел Федим, разпалван от ревност, те помаза, без да присъстваш, отче, благочестиво уповавайки се на Всезнаещия Бог и надявайки се на честното ти житие, богоречиви Григорие." (Служба на св. Григорий, Канон, песен 5, тропар 2).

* Творения св.
Григория Нисского,
рус. пер., т. VIII, стр.
143.

Впрочем, по
свидетелството на
същия Григорий
Нисски, св. Григорий
Чудотворец приел
висша църковно-
йерархическа власт
едва след извършване
на всички
свещенодействия, и
след като изпросил от
избралия го на
епископската катедра
светител Федим, малко
време за размисъл.

Така блаженият Федим извършил необикновено посвещение и свети Григорий, макар и против желанието си, се подчинил да приеме църковното управление: защото, как би могъл да се противи на Господнята воля? Но преди всичко той се отдал на молитва, като молел за помощ свише в това дело.

По това време започнала да се разпространява ереста на Савелий и Павел Самосатски*.

По повод на нея свети Григорий бил в недоумение и прилежно молел Бога и Божията Майка да му открият истинската вяра.

*** Савелий и Павел**

Самосатски учели
неправилно за
тайнството на
Пресветата Троица.
Първият утвърждавал,
че Бог е едно Лице: като
Отец Той е на небето,
като Син - на земята, и
като Дух Свети - в
тварите.

Според учението
на **Савелий** това са
само известните форми,
в които Бог се явява на
хората: в Стария Завет -
като законодател се
явява Отец, в Новия -
като Спасител се явил
Бог Син и продължава
да се явява като
освещаващия ги Дух.

Павел

Самосатски(наречен
така по мястото на
рождението си), бил
Антиохийски епископ.
Той учил неправилно, че
Бог Син и Св. Дух
присъстват у Бог-Отец
така, както умът и
силата (разумът и духа)
у човека. Той смятал
Христа за прост човек,
изпълнен със Светия
Дух и Божествената
мъдрост. Затова Павел
забранил в
Антиохийската църква
да се пеят стихове в
чест на Иисус Христос
като Бог, и да се
кръщава в Негово Име.
Последователите на
тази ерес се
наричат **патрипасиани**,
защото като не отделят
Божиите Лица те
приписват
въплъщението и
страданията на Бог
Отец.

Когато една нощ особено прилежно се молел за това, му се явила Пречистата Дева Мария, сияеща като слънце, заедно със свети Йоан Богослов, облечен в архиерейски одежди. Като посочила с ръка Григорий, Пречистата заповядала свети Йоан да го научи как подобава да се вярва в тайната на Света Троица. И по повелението на Божията Майка той за кратко време научил на великите Божии тайни свети Григорий, който почерпил Божествено знание от неизчерпаемата дълбочина на Премъдростта. Думите на откровението, изречени от свети Йоан Богослов, били следните:

"Един е Бог, Отец на Живото Слово, на Ипостасната Премъдрост, на Силата и Вечния Образ, Съвършен Родител на Съвършения, Отец на Единородния Син.

Един е Господ, Един от Единия, Бог от Бога, Образ и Изображение на Божеството, Слово действено, Премъдрост, обхващаща всичко съществуващо, и творческа Сила на цялата твар, Истинен Син на Истинен Отец, Невидим, Нетленен, Безсмъртен и съвечен Син на Невидим, Нетленен и Вечен Отец.

И Един е Дух Светий, Който изхожда от Отца и е явен на хората чрез Сина, Съвършен Образ на Съвършения Син, Живот, Причина за всичко живо, Източник Свят, Светиня, подаваща освещение, в Който открива Себе Си Бог Отец, Който е над всички и над всичко, и Бог Син, чрез Когото е всичко, Троица съвършена, по слава, вечност и царство неразделяема и неотчуждаема.

И така, в Троицата няма нищо сътворено или служебно, или привнесено, което да не е било преди, а впоследствие да е възникнало. Синът не е имал в нищо недостатък пред Отца и Светият Дух - пред Сина, но

Троицата е ненарушима и неизменна, и винаги същата."

След видението свети Григорий записал собственоръчно думите на свети Йоан Богослов и написаното се пазело в Неокесарийската църква дълги години.

После свети Григорий се отправил в Неокесария. Тогава градът пребивавал в идолопоклонство и бил изпълнен с множество идоли и идолски храмове. Ежедневно на идолите се принасяли много жертви, така че целият въздух бил изпълнен със смрад от закланите и изгаряни жертвени животни. Само седемнадесет души от този многолюден град били християни.

По пътя за Неокесария свети Григорий минавал покрай един идолски храм. Било вечер и се задавал силен дъжд, затова светецът и спътниците му се принудили да влязат в храма и там да пренощуват. В него имало много идоли и в тях живеели бесовете, които се явявали на своите жреци и беседвали с тях. Като прекарал там нощта, свети Григорий възнесъл своите обичайни полунощни и утренни песнопения и молитви и осенил с кръстно знамение въздуха, осквернен от бесовските жертви. Уплашени от кръстното знамение и светите му молитви, бесовете оставили храма и идолите и изчезнали. На сутринта свети Григорий с приятелите си продължил пътя си, а идолският жрец влязъл в храма, за да принесе жертви на бесовете, но не ги намерил, защото били избягали. Те не му се явили и тогава, когато започнал да им принася жертви. Жрецът недоумявал по каква причина боговете са оставили храма си. Той ги молел усърдно да се върнат, но те викали отдалеч:

- Не можем да влезем там, където миналата нощ пренощува странникът, който отиваше от пустинята в Неокесария.

Като чул това, жрецът побързал да настигне Григорий и с гняв викнал срещу него. Упреквал го, че той, християнинът, е дръзнал да влезе в храма на техните богове и че заради него боговете са възненавидели това място и са си отишли. Той го заплашвал с царския съд и искал веднага да го заведе при мъчителите. Свети Григорий с кротки и мъдри думи смирил гнева му и накрая казал:

- Моят Бог е така Всемогъщ, че заповядва и на бесовете, и ми е дал такава сила над тях, че дори против волята си те ще ме послушат.

Щом чул това, жрецът започнал да умолява светеца да заповяда на езическите богове да се завърнат в храма си. Светият откъснал един малък лист от книгата си и написал следните думи: "Григорий, до сатаната - влез." И го подал на жреца, като му заповядал да го сложи на олтара на скверните си богове. И бесовете веднага се завърнали в храма и беседвали с жреца, както и преди.

Жрецът се ужасил, удивлявайки се на божествената сила на свети Григорий, с помощта на която заповядва на бесовете и те го слушат. Той отново побързал да го настигне и започнал да го разпитва откъде има такава сила, че езическите богове се боят от него и изпълняват повеленията му. Свети Григорий видял, че сърцето на жреца е възприемчиво към вярата, започнал да го поучава за Единия Истински Бог, Който е създал всичко със словото Си, и му предал тайните на светата вяра. Докато беседвали и вървели по пътя, жрецът започнал да умолява свети Григорий да удостовери вярата си с някакво чудо. Те видели един грамаден камък, който никаква сила не можела да помръдне от мястото му. Но с Христовото Име светият му заповядал да се отмести и камъкът преминал на мястото, посочено от жреца. Страх обхванал жреца при вида на това преславно чудо и той изповядал:

- Един е истинският и всесилен Бог, Когото проповядва Григорий, и няма друг, освен Него.

Той веднага повярвал в Господа и разпространил вестта за чудото навред толкова бързо, че хората в Неокесария научили за чудесата на свети Григорий и властта му над бесовете още преди той сам да дойде в града. За идването му знаел целият град и много хора излезли насреща му, като желали да го видят, защото чули, че със слово е преместил скалата от едно място на друго, че заповядва на боговете им, а те го слушат.

Когато за пръв път влязъл в големия град при необикновена за него обстановка, свети Григорий не се изумил на множеството народ, събрало се заради него, но вървял като сред пустиня и гледал само в пътя си, без да се обръща към никой от събралите се около него. И това се сторило на народа още по високо и удивително от чудото, което светият направил с камъка. Светителят влязъл в града, обкръжен от огромна тълпа, като че целият град вече почитал неговото светителство. Но освобождавайки се от всяко житейско бreme, той не обръщал внимание на това. Той нямал дори дом, за да отдъхне - нито църковен, нито собствен, и спътниците му се смутили и обезпокоили къде да отседнат и кого да помолят за подслон. Но техният учител, богомъдрият Григорий, ги успокоил и наред с това сякаш ги укорил за малодушието и казал:

- Защо се безпокоите, като да се намирате извън Божия покров, за това къде можете да успокоите телата си? Нима малък дом ви изглежда Бог, макар заради Него да живеем, да се движим и съществуваме? Или за вас е тесен небесният покрив, че си търсите друго жилище? Трябва да се грижите само за единия дом, който е собственост на всеки, който се съзижда от добродетели и се издига във висота - само за това жилище трябва да се грижите, та да не остане то неустроено у

Вас...

Когато свети Григорий поучавал така своите спътници, един именит и богат гражданин на име Мусоний, който се намирал наблизо, видял, че мнозина имат едно и също желание и грижа - да приемат този велик мъж в домовете си. Той изпреварил останалите и се обърнал към него с молба да отседне у тях и да почете дома му. Другите молели светеца за същото, но той изпълнил молбата на първия и останал в дома на Мусоний.

Когато светителят дошъл в Неокесария, намерил там само седемнадесет души вярващи, а целият град се покланял на бездушните идоли и служел на бесовете. Тогава той започнал тайно в сърцето си да моли Бога да погледне към Своето създание и да просвети и обърне по пътя на спасението това множество заблудени и погиващи. Пребивавайки в дома на Мусоний, свети Григорий започнал да учи невярващите на познанието на истинския Бог. Отначало малцина слушали словото му, но преди да свърши денят и да залезе слънцето толкова много се присъединили към първоначалното събрание, че представлявали вече тълпи народ.

Божията помощ толкова помагала на светителя, че не минавал ден, без да се придобият за Христовата Църква човешки души. Много хора с жените и децата си се събирали вдома на Мусоний при свети Григорий да слушат учението му и да видят чудесните му изцеления, защото той прогонвал от хората лукавите духове и изцелявал всякакви болести. Всеки ден към Църквата се присъединявали вярващи и броят им се увеличавал. За кратко време със средствата на повярвалите в Христа Григорий създал дивна църква. Хората давали на светеца за построяването ѝ всичко, което имали, отваряли пред него съкровищниците си, за да вземе, колкото е необходимо, за благолепието на Господния дом, за прехраната

на сиротите и служение на болните.

Така в Неокесария растяло словото Божие, светата вяра се разпространявала, идолското многобожие се рушало, запустявали мерзките храмове, съкрушавали се идолите, а Името на Единия Всесилен Бог и наш Господ Иисус Христос се величаело и прославяло и Божията сила чрез свети Григорий вършела предивни и страшни чудеса.

По свидетелство на свети Григорий Нисийски чудното видение, за което ще разкажем, особено способствало за утвърждаването на Христовата Църква и за умножаването на вярващите в Неокесария.

Според древния обичай в града се извършвал някакъв всенароден езически празник в чест на едно местно божество. На него се събрала почти цялата област, тъй като селските жители празнували заедно с града. Театърът бил препълнен, всички се стремели да отидат по-близо до сцената, за да виждат и чуват по добре, поради което се надигнал силен шум и от народа се изтръгнал всеобщ вопъл - всички зовели честваното божество да им даде простор. "Зевсе - възклицавали неверните, - дай ни простор!"

Като чул тази безразсъдна молитва, свети Григорий пратил един от своите прислужници да каже, че скоро ще им бъде даден простор, дори повече от този, за който се молят. Думите му се оказали печална присъда - скоро след всенародното празненство в града се разпространила погубваща болест, песните се сменили с плач, така че веселието се превърнало в мъка и нещастие, а вместо със звуци на тръби и ръкопляскания, градът се огласял от плач и ридание.

Болестта, появила се в града, се разпространявала по-бързо, отколкото можело да се предполага, опустошавайки домовете като огън, така че храмовете се изпълнили със заразени, които

бягали там в надежда за изцеление. Около изворите и кладенците се тълпели безпомощни болни, измъчвани от жажда, но и водата била безсилна да угаси треската им. Мнозина сами отивали на гробищата, защото живите били недостатъчно, за да погребат мъртвите. И това бедствие поразявало хората неочаквано, като че ли някакъв призрак се приближавал отначало към дома, където трябвало да се появи заразата, а после вече идвала гибелта.

След като на всички станало ясно, че причина за болестта е това, че призованият демон злобно е изпълнил молбата им, като дал на града чрез болестта този злощастен простор, всички се обърнали към свети Григорий и го умолявали да спре разпространението на болестта със силата на проповядвания от него Бог, Когото те сега изповядвали като истински Владика на всичко. И щом се появявал призракът, предвещаващ болестта, на застрашените им оставало само едно средство за спасение - при тях да влезе светецът и с молитва да прогони проникналата в дома болест. Когато мълвата за това, разпространена от тези, които първи се спасили по такъв начин, бързо се разнесла из града, хората оставили всичко, към което преди прибегвали поради неразумието си - оракулите, очищенията, пребиваването в идолските капища, защото всички обърнали погледите си към великия светител и всеки се стараел да го привлече към себе си за спасението на своето семейство. А той получавал като награда от тях спасените им души, защото, когато неговото благочестие било засвидетелствано по този начин, за позналите на дело силата на вярата нямало причини да забавят приемането на Христовото тайнство. И колкото преди, докато били здрави, помислите им били немощни относно приемането на тайнството, толкова с телесната болест се укрепили във вярата. Когато така било изобличено заблуждението на идолопоклонството, всички се обърнали към

Христовото име: едни - доведени в истината чрез болестта, а други - прибягвайки към вярата в Христа като предпазно целебно средство против нея.

След това всеобщото благоговейно уважение към светителя Григорий в Неокесария се укрепило още повече. Жителите на града и околностите му, поразени от апостолските чудеса на светия, вярвали, че всичко, което казва или върши, той прави с помощта на Божествената сила. Затова и в спорните житейски дела не търсили друго, по високо съдилище, а всички трудно разрешими или заплетени дела решавали по неговите съвети. Чрез благодатното влияние на свети Григорий в града се въдворили справедливост и мир, и никакво зло не нарушавало взаимното съгласие.

Двама братя, които след смъртта на баща си получили в наследство голямо имущество, мирно го разделили помежду си. Но имали едно голямо езеро, за което спорили много, защото и единият, и другият искали да го притежават изцяло. Те избрали за съдия чудотвореца Григорий. Той отишъл при тях на езерото и приложил много усилия, за да ги помири, но не постигнал успех - и двамата братя били упорити и никой не искал да отстъпи на другия своята част от езерото. След много раздори и разпри те вече искали да започнат битка помежду си, защото и двамата имали много привърженици. Светият едва успял да ги убеди в този ден да не започват сражение. Дошла вечерта, всички се разотишли по домовете си, като отложили схватката до сутринта. А светият останал при езерото сам и като прекарал цяла нощ в молитва, заповядал на езерото с Името Господне да пресъхне, така че да не остане нито капка вода, нито дори влага, а земята да стане добра за оран и сеитба. И по словото на светеца станало чудо: внезапно водата изтекла неизвестно къде и земята изсъхнала. На сутринта двамата братя с множество въоръжени привърженици дошли при езерото, за да го завладеят чрез

битка, но не намерили и капка вода на мястото, където преди било то - земята била съвсем суха и покрита с растения, сякаш там никога не е имало вода. Поразени от чудото, братята неволно се помирили, а всички хора прославили Бога. Такъв бил праведният съд на чудотвореца - там, където нямало мир между братята, а предстояла битка, той унищожил самия повод, като пресушил езерото, преди да е пресъхнала братската любов.

В тази страна течала река на име Ликос. През пролетта тя излизала от бреговете си, разливала се нашироко и потапяла близките села, поля и градини, унищожавала посевите и нанасяла голяма вреда. Хората, които живеели по нейните брегове, чули, че свети Григорий, Неокесарийският чудотворец, има власт над водите, защото е заповядал на голямо езеро и то пресъхнало. Събрали се всички, отишли при светеца, паднали в нозете му и го умолявали да се смили над тях и да укроти разлива на реката, защото по това време била необичайно пълноводна и потопила много села. Светият им казал:

- Сам Бог е поставил предел на реките и те не могат да текат иначе, освен така, както Бог е заповядал.

А те започнали да го молят с още по голямо усърдие. Виждайки тяхната скръб, той отишъл с тях при реката и застанал на брега, до който обикновено течал водният поток, когато реката не била наводнена. Там забил жезъла си и казал:

- Христос ти повелява да не преминаваш своите предели и повече да не разливаш водите си, а да течеш мирно в тези свои брегове.

От жезъла му веднага израснал голям дъб, водите се събрали в руслото си между бреговете и реката никога повече не

преливала през тях, а когато водите ставали много и се приближавали до дъба, веднага се връщали обратно, без да погубват труда на човешките ръце.

Светият чудотворец пожелал да издигне църква на едно живописно място близо до планината. Когато полагал основите, мястото се оказало тясно и не можело да се разшири, защото пречела планината. Тогава светецът застанал на молитва и заповядал на планината в името на Исуса Христа да се отмести и да отстъпи от мястото си толкова, колкото било нужно за строителството на църквата - и тя веднага отстъпила. Такава била вярата на този Божий угодник, че местела планини!

Много неверни, видели това чудо, се обърнали към Господа и приели кръщение от светеца. Славата за него се ширела навред заради големите чудеса, явявани с Божията сила, с която бил преизпълнен.

Слухът за тях се разпространявал по цялата страна и всички повярвали, че те се извършват със силата на вярата в Христа и пожелали да бъдат съобщници на тази вяра.

Затова от съседния град Комана при светителя дошли пратеници с молба да утвърди при тях църква и да им постави достоен епископ. Свети Григорий изпълнил молбата им и останал няколко дни при тях, като ги утвърждавал във вярата и благочестието. Когато настъпило време да се избере епископ, светият за всеобщо учудване посочил като достоен за високата чест един благочестив и богоугоден мъж на име Александър, който преди бил прост въглищар. Така свети Григорий Чудотворец станал благодетел на града, като открил скритото сред жителите на Комана съкровище, станало по късно прекрасно украшение на Църквата.

Когато свети Григорий си тръгнал оттам, някои

невярващи иудеи поискали да се надсмеят над него и да покажат, че няма в себе си Дух Божий. Те направили така: на пътя, по който трябвало да мине светецът, положили гол един от своите, сякаш бил умрял, и взели да ридаят над него. Когато чудотворецът минавал покрай тях, те започнали да го молят да окаже милост на умрелия и да покрие тялото му с дреха. Той свалил горната си дреха, дал им я и продължил пътя си. Иудеите се присмивали и се поругавали над светеца, като казвали: "Ако имаше в себе си Дух Божий, щеше да разбере, че човекът е жив, а не мъртъв." И започнали да викат другаря си да стане. Но Бог им въздал за поруганието, защото другарят им наистина умрял. Те мислели, че е заспал, бутали го в хълбоците, за да го събудят, викали силно, но отговор нямало, защото той заспал вечен сън. Като видели, че е мъртъв, те започнали да ридаят наистина, смехът им се обърнал в плач и мъртвите погребали мъртвеца си.

По нататък по пътя на едно място под открито небе се събрало благочестиво събрание на вярващи и всички се учудвали на поученията на свети Григорий. Но едно момче започнало изведнъж да вика високо, че светителят не говори сам, а някой друг, който стои близо до него, произнася думите. Когато после го довели при светителя, чудотворецът казал на присъстващите, че то е обзето от зъл дух, веднага свалил омофора си, приближил го към диханието на устата си и след това го положил върху юношата. Той взел да се мята, да вика, да се хвърля на земята, както става с бесноватите. Светият възложил ръката си върху него и припадъците престанали. Бесовете го оставили и той получил пълно изцеление.

Когато при царуването на нечестивия Деций започнало гонение на християните и царят издал указ повсеместно да бъдат принуждавани да се поклонят на идолите, а онези, които

не се подчинят, да бъдат мъчени и убивани, свети Григорий посъветвал паството си всеки, който няма сила и дар Божий да претърпи страшните мъки, да се скрие, та някой, който дръзновено се остави на мъчителя, да не се изплаши от големите мъчения, и като не е в състояние да ги понесе, да отпадне от Бога. "По добре е - казвал светият - да се скриете за кратко и да очаквате Божия призив и помощ за мъченически подвиг." Като давал на верните такъв съвет, сам той взел един от дяконите си, оттеглил се в пустинята и се скривал там от неверните.

Пратените от царя мъчители дошли в Неокесария и преди всичко търсели светеца като представител на всички християни и пастир на словесните овци в тази страна. Някой от неверните научил, че той се крие на една планина, известил за това воините и ги отвел при него. А те побързали към планината като кучета, погнали дивеч, и като вълци, които искат да грабнат овцата. Като видял, че воините приближават и няма къде да бягат и да се скрият от тях, свети Григорий вдигнал ръце към небето, поверил се на Божията защита и заповядал на дякона си да стори същото. Двамата стоели с протегнати ръце и се молели, а воините прилежно търсели светеца из цялата планина, но не го намирали, защото не могли да го видят, дори и когато няколко пъти минали край него. След много търсене те се завърнали без успех и казали на довелия ги човек:

- Никого не намерихме на тая планина освен две дървета, недалеч едно от друго.

А той разбрал, че тук е станало чудо, оставил воините и сам се качил на планината. Там намерил светеца и дякона му, застанали на молитва, паднал в нозете на Григорий и пожелал да стане християнин. Той се сподобил с кръщение и от гонител станал раб Христов и започнал да се крие заедно с другите

християни.

Веднъж, когато възнасял обичайните си молитви към Бога, свети Григорий се смутил и в страх стоял мълчаливо дълго време, като че виждал някакво умилително зрелище. Когато изминало много време, лицето му се озарило и преизпълнен с радост, той започнал високо да благодари на Бога и да пее тържествена песен:

"Благословен Господ, който не ни предаде за плячка на техните зъби" (Пс.123:6).

Дяконът го запитал:

- Каква е причината за тази промяна с тебе, отче, защо сега си радостен?

Светецът отговорил:

- Чедо, видях дивно видение: един млад юноша се бореше с големия дявол, надви го, повали го на земята и го победи.

А дяконът не разбирал значението на казаното. Тогава светителят казал отново:

- Днес един християнски юноша на име Троадий бе отведен на съд при мъчителя и след много тежки мъки за Христа бе убит. Сега, тържествувайки, възлиза на небето. Отначало бях смутен, защото се страхувах мъките да не го победят и той да не се отрече от Христа, а сега се радвам, като виждам, че завърши подвига на мъченията и се възнася горе.

Дяконът се удивлявал, че светият вижда отблизо това, което става далеч. После започнал да моли своя богоносен учител да му позволи да види със свои очи и да научи за станалото и да не му забранява да отиде на мястото на дивното събитие. На предупрежденията на свети Григорий, че е опасно да се ходи

при убийци, дяконът с вяра отговорил, че въпреки това смело ще иде, надявайки се на неговата помощ и молитви.

- Повери ме на Бога - казвал той на светеца - и никакъв страх от враговете не ще докосне сърцето ми.

С молитвата си светият му пратил като някакъв спътник помощта на Бога и дяконът уверено преминал пътя си, без да се крие от никого. Вечерта той дошъл в града и уморен от пътешествието, сметнал за необходимо да облекчи умората си, като се измие в къпалнята. На това място обитавал един демон, чиято пагубна сила действала на идващите тук през нощната тъмнина и умъртвявала мнозина, ето защо никой не посещавал и не ползвал тази къпалня след залез слънце. Дяконът помолил пазача да му отвори и да му позволи да се окъпе. Но той го уверявал, че никой от осмелилите се да се къпе в този час не излиза оттук невредим, защото през нощта демонът владее всичко тук и мнозина поради незнанието си вече са застигнати от неизцелими болести и вместо с изцеление се завръщат с плач и вопъл. Но дяконът още повече се утвърдил в намерението си и отстъпвайки пред непреклонното му желание, пазачът му дал ключа, а сам се оттеглил на безопасно разстояние.

Дяконът се съблякъл и влязъл и демонът употребил против него различни устрашавания и ужаси, като му показал всевъзможни призраци във вид на огън и дим, зверове и хора. Но той се защитавал с кръстното знамение и призовавайки името Христово, без вреда преминал първото отделение на банята. Когато влязъл във вътрешната част, бил заобиколен от още по-ужасни видения. Но и там със същото оръжие разпръснал тези истински и мними страхове. Накрая, когато вече излизал, демонът се опитал да го задържи със сила, като заключил вратите. Но с помощта на кръстното знамение те били отворени. Тогава демонът викнал с човешки глас към

дякона да не смята за своя силата, която го избавила от гибел, защото невредим го е опазил гласът на онзи, който го е поверил на Божията помощ.

Като се спасил по този начин, дяконът изумил пазачите на банята. Той им разказал какво му се случило, а после научил, че доблестните подвизи на мъчениците станали в града именно така, както предвъзвестил свети Григорий Чудотворец. **След това се завърнал при своя наставник, като оставил за хората от своето време и за бъдещите поколения тази поука и предпазна мярка - всеки да се поверява на Бога при посредничеството на свещеник.**

Когато се прекратило гонението, свети Григорий се завърнал на своята катедра, събрал паството си и започнал отново да въдворява нарушения ред. Преди всичко той постановил да се празнува паметта на светите мъченици, пострадали при гонението. Славата Христова се разпространявала, а бесовското многобожие погивало със старанията на свети Григорий. Той не оставял Христовото благовестие до самата си кончина, с учението и чудодействието си водел към Бога жителите на Неокесария, привел ги към истинската вяра, очистил ги от идолските жертви и ги осветил с безкръвна жертва. В залеза на дните си той заедно с брат си Атинодор, епископ на Понт, присъствал на събора против Павел Самосатски. Накрая, достигнал дълбоки старини, свети Григорий се приближил към блажената си кончина. На смъртния си одър той попитал присъстващите:

- Колко още невярващи има в Неокесария?

Отговорили му:

- Само седемнадесет души се придържат към идолопоклонството, а целият град вярва в Христа.

Светецът казал:

- Когато дойдох в Неокесария като епископ, толкова бяха християните, останалите бяха идолопоклонници. Сега, при отхождането ми при Бога, седемнадесет са неверните, а целият град е Христов.

После предал душата си в Божиите ръце. Така богоугодно прекарал живота си светият чудотворец Григорий Неокесарийски и благочестиво се преставил. По неговите молитви да даде Господ и на нас добър християнски край. Амин.

Тропарь святителю Григорию Чудотворцу, епископу Неокесарийскому,

глас 8

В моли́твах бо́дрствуюя, чуде́с де́ланьми претерпева́я,/ тезоимéние стяжа́л еси́ исправле́ния,/ но моли́ся Христу́ Бо́гу, о́тче Григо́рие,/ просвети́ти ду́ши на́ша,// да не когда́ у́снем в смерть.

(Бодърстващ в молитви и извършващ делата на чудесата, си станал техен съименник: но моли Христа Бога, отче Григорие, да не заспим в греховна смърт.)

Кондак святителю Григорию Чудотворцу, епископу Неокесарийскому,

глас 2

Чудес мно́гих приём де́йство,/ зна́меньми ужа́сными де́моны устраши́л еси́,/ и недúги отгна́л еси́ челове́ческий, всему́дре Григо́рие:/ чудотво́рец же именúешися,// зва́ние от дел приём.

(Приел действието на много чудеса, със страшни знамения

си устрашил демоните и си изцелявал човешки недъзи, всемъдри Григорие; наречен си Чудотворец, приел звание от делата.)

Молитва святителю Григорию Чудотворцу, епископу Неокесарийскому

О, пречестная и священная главо и благодати Святаго Духа исполненная, Спасово со Отцем обиталище, великий архиерее, теплый наш заступниче, святителю Григории! Предстоя у Престола всех Царя и наслаждаясь светом единосущных Троицы и херувимски со ангелы возглашая песнь трисвятую, великое же и неизследованное дерзновение имея ко всемирлостивому Владыце, моли спасти ся паствы Христо вы людем, помози во бранех отечеству нашему, и покорй вся противныя нам враги, мирное и безмятежное жителство наше устрои: благостояние святых церквей утверди: архиереи благолепием святительства украси: монашествующия к подвигом добраго течения укрепй: град сей и вся грады наши и страны добре сохрани, и веру святую непорочно соблюсти нам умоли: мир весь представтельством твоим умири, от глада и пагубы избави ны, и от нападения иноплемённых сохрани, старыя утеши, юныя настави, безумныя умудри, вдовицы помилуй, сироты заступи, младенцы возрасти, пленённые возврати, немощствующия исцели, и вездé тепле призывающия тя и с верою притекающия к тебе и усердно припадающия и молящияся тебе от всяких напастей и бед ходатайством твоим свободи. Моли о нас всещедраго и человеколюбиваго Христа Бога нашего, да и в день страшнаго пришествия Его от шуияго стояния избавит нас, и радости святых причастники сотвори́т со всеми святыми во веки веков. Аминь.

В памет на преподобния Лазар Иконописец

(ок. 857 г.)

Преподобният Лазар живеел в Константинопол и отрано се посветил на монашески подвизи. Още като млад той живеел строг живот и постоянно пребивавал в пост и молитва. Но предимно се упражнявал в делата на милосърдието, като хранел гладните и обличал голите. Заради подвижническия си и благочестив живот преподобният бил удостоен със свещенически сан. Това станало при царуването на византийския император Теофил.

При Теофил преподобният Лазар претърпял и мъчения заради своята ревност в иконопочитанието. Посветил се на служението на Бога, той изучил иконописното изкуство и ревностно се занимавал с рисуването на честни икони за слава на Бога, на Пречистата Му Майка и на Неговите светии. А Теофил бил иконоборец, преследвал всички почитатели на светите икони, а иконописците карал да плюят върху тях и да ги тъпчат с нозе. Преподобният Лазар като иконописец бил хванат и подложен на изпитание заради вярата. Но напразно мъчителите се стараели да го склонят към иконоборческо зловерие, като прибъгвали ту към увещания, ту към заплахи. Свети Лазар останал непреклонен и тогава започнали немилосърдно да го бият, а после го хвърлили в тъмница. Но и в тъмницата светият мъж продължавал да рисува икони. Тогава беззаконният мъчител заповядал да изгорят пръстите на светия с нажежени железа, за да го лишат от възможност да създава икони. При това заплашвали преподобния Лазар дори

със смърт. И благочестивата царица Теодора едва успяла да спаси живота му. Пуснали го на свобода и той намерил убежище в църквата на свети Йоан Кръстител и там нарисувал една икона, която много скоро се прославила като чудотворна. След смъртта на Теофил преподобният безпрепятствено се занимавал с рисуване на светите икони. Светецът изобщо не помнил злото, дори се молел за своя мъчител.

При царуването на император Михаил III, сина на Теофил и Теодора, преподобният Лазар бил сред пратениците до римския папа Бенедикт III и по обратния път от Рим починал. Честните му останки били пренесени в Константинопол и погребани в църквата на свети Евандър.

В същия ден се чества паметта на преподобния наш отец Никон, игумен Радонежки.

Житие преподобного отца нашего Никона, игумена Радонежского (1426 г.)⁷⁴⁹⁰

Преподобный Никон родился в городе Юрьеве Польском⁷⁴⁹¹, недалеко от обители преподобного Сергия. Он происходил от благочестивых родителей и с юного возраста был воспитан в богопочтении. Еще в ранней молодости он слышал об Ангельской жизни преподобного Сергия, подвизавшегося с братиею в своей обители близ города Радонежа⁷⁴⁹². Подвиги

преподобного Сергия, слава о которых далеко распространялась, приводили в умиление душу Никона, и сердце его горело желанием видеть сего святого мужа и подражать ему в жизни. С сокрушением сердечным и проливая обильные слезы, Никон горячо молил Господа Бога:

- Боже и Господи, Царю вечный и благосердый, сподоби меня видеть сего святого мужа и последовать ему во всей моей жизни, да спасуся и я его ради и достоин буду вечных Твоих благ, которые Ты обещал любящим Тебя.

И вот вскоре он оставляет дом своих родителей и стремится в обитель преподобного Сергия. Достигнув обители, Никон поспешил увидеть самого великого подвижника Сергия и, припав к его стопам, стал усердно молить, чтобы он постриг его в иноческий чин в своей святой обители. Преподобный Сергей видел благоразумие и душевную чистоту отрока и тотчас всем сердцем возлюбил его. Однако, провидя в нем духовными очами будущий светильник Божественного света, он не оставил Никона без испытания, но поступил с ним так же, как некогда поступил Евфимий Великий с Саввою Освященным, когда сей, еще в юношеском возрасте, пришел к нему. Он не принял Савву в свою обитель и отослал его в далекий монастырь к сопостнику своему - преподобному Феоктисту⁷⁴⁹³. Так и преподобный Сергей отослал юного отрока в научение к ученику своему Афанасию Высоцкому, основателю Серпуховского монастыря, - мужу, славившемуся добродетельною жизнью и искусившемуся в иноческих подвигах⁷⁴⁹⁴.

- Иди без всякого размышления, - сказал он отроку, - и, если Богу угодно, ты примешь там иноческий образ».

Со смирением принял Никон такое повеление от

преподобного. Горя любовью к Богу и стремясь соделаться иноком, он с поспешностью отправился к блаженному Афанасию.

Когда он достиг обители его, то, смиренно подойдя к келлии Афанасия, тихо постучал в дверь. Афанасий, приотворив немного оконце, спросил его:

- Чего ты хочешь, и кого ищешь»? - Старец любил безмолвие и нечасто выходил из своей келлии.

Отрок, поклонившись ему до земли, отвечал:

- Великий авва, блаженный Сергей прислал меня к тебе, дабы ты облек меня в иноческий чин».

На сие старец, не глядя на него, со строгостью, сказал:

- Ты не можешь быть иноком: иночество - дело великое; ты молод, а правила старцев суровы.

Отрок ответил:

- Отче! не все люди одинаковы; ты только прими меня, а время покажет, могу ли я переносить трудности иноческого жития.

Но старец продолжал:

- Многие приходили сюда, но обленившись и не выдержав трудности постничества и воздержания, отбегали; и тебе я говорю, что ты не сможешь пребывать здесь; иди в другое место и предавайся посту.

Слыша сии слова, отрок, горя в душе Божественным огнем, со слезами обещал старцу терпеливо переносить всякую скорбь. Старец, видя обильные слёзы отрока и его горячее стремление к иночеству, ввел его в свою келлию и обратился к нему с наставлением:

- Не оскорбляйся, чадо, тем, что я тебе сказал; подвиг иноческий – дело великое: иноки называются добровольными мучениками, и мучение их сугубое; многие мученики, кратковременно пострадав, приняли кончину; иноки же в течение всей своей жизни претерпевают страдания, и хотя не принимают ран от мучителей, однако, обуреваемые плотью и воюя с врагами мысленными, страждут до последнего издыхания. Посему, сын мой, если ты хочешь работать Господу, то приуготовь свою душу, дабы ты мог с терпением переносить все искушения и страдания, причиняемые врагами».

Отрок же припал к ногам старца и едва мог проговорить:

- Смилуйся надо мной!

Тогда старец поднял его и сказал:

- Встань, чадо! Господь наставит тебя на путь заповедей Своих. Всё сие изрек я тебе потому, что сам я человек грешный, хотя и взял на себя устройство дела Божия; ныне желание твое исполнится.

Сказав сие, старец сотворил молитву и облек Никона в иноческий образ.

Афанасий наставлял юного инока добродетелям и поучал его переносить все страдания, ведущие к Богу, стараясь исполнить душу его мужеством и крепостью и являясь ему во всем примером. Никон же, упражняясь под руководством его в молитвах, преуспевал в добродетелях, в подвигах поста, в неусыпном бдении над собою; он хранил чистоту, смирение, кротость и поучался усердно в Божественном Писании. Видя такое прилежание отрока, Афанасий возымел о нем отеческое попечение и, побуждая его к дальнейшим подвигам, содействовал его постепенному иноческому

совершенствованию.

Когда Никон достиг совершенного возраста, то, по желанию Афанасия и всей братии, почтен был саном священства, как достойный быть предстоятелем пред Богом. Доблестный же Никон, по принятии священства, сподобившись сугубой благодати, стал проявлять еще большее усердие к подвигам благочестия.

Пробыв несколько времени в обители, Никон снова возгорелся неудержимым желанием видеть великого старца и подвижника преподобного Сергия, дабы получить от него благословение и слышать от него богомудрое наставление. С горячей мольбой обратился Никон к Афанасию, дабы он, помолившись о нем, отпустил его с миром из обители. Афанасий не удерживал Никона и, молитвенно напутствовав его, отпустил от себя.

Придя в лавру преподобного Сергия и увидев богоносного отца, Никон с горячими слезами припал к стопам его и просил у него благословения. Преподобный не только с радостью принял его как посетителя, но и оставил в своей обители.

После сего преподобный Сергий повелел Никону со всяким прилежанием служить братии в обители и Никон со всем усердием выполнял возложенное на него послушание, неустанно упражняясь в молитве и бдении. За такие подвиги и благочестивое житие преподобный Сергий оказал Никону особенную любовь и доверие, и повелел ему пребывать в одной келлии с собою. Здесь в беседе с богомудрым наставником, преподобный Никон нашел для себя высшее училище духовного любомудрия и в близком примере святого – новое поощрение к подвигам добродетели; в его же прозорливом руководстве и сильной молитве Никон обретал силу к ограждению от искушений, укрепление против немощей и райское утешение в общении сей молитвы. Любвеобильное

сердце Сергия было для Никона отверстою дверью, откуда исходил на него благодатный свет и мир. И верное сердце Никона к Сергию было также отверстою дверью для открытия своему отцу всех помыслов и намерений, дабы никакая мгла сомнения или смущения не омрачала чистоты его совести. И вот, подобно дереву, насажденному при источнике водном, Никон, с верою воспринимая все наставления и поучения учителя, в делах своих показал обильные плоды добродетелей.

Мудрый наставник, преподобный Сергий, внутренними очами прозревая имеющую воссиять в Никоне пресветлую благодать, пожелал поставить его настоятелем обители вместо себя. Первоначально Сергий возложил на Никона часть своих попечений о братии, поставив его как бы вторым после настоятеля. Это новое служение Никон проходил со всем вниманием и бдительностью, постоянно храня неусыпное попечение о вверенной ему братии, относясь к каждому с любовью и отеческою заботливостью. Найдя в Никоне столь искусного руководителя братиею, Сергий радовался духом и, наконец, за шесть месяцев до своего преставления призвал Никона и перед всеми вручил ему, как искусному вождю, попечение о монастыре и о братии. Никон, хотя и не желал принимать на себя трудных обязанностей руководства всею лаврою, но не осмелился ослушаться своего наставника и со смирением, как послушный сын, повиновался повелению его.

В скором времени преподобный Сергий отошел ко Господу⁷⁴⁹⁵. Великою скорбью болело сердце верного ученика его.

Сокрушаясь и проливая обильные слёзы, он обращался к святому, как бы к живому, говоря:

- Отошел ты, преподобный отче, вся моя надежда. В ком найду я после Бога, прибежище, и где найду утешение?

И припав к одру святого и обнимая его честные мощи, он желал лучше быть погребенным вместе с учителем своим, чем разлучиться с ним.

С великим плачем и рыданием предав святое тело своего учителя погребению, Никон принял после него начальство над лаврою. Он положил с точностью выполнять всё, что учредил и заповедал великий основатель обители Сергей и, разделяя труды с братиею, как настоятель обители, имел попечение и заботливость о каждом. Преуспевающих в служении Господу он побуждал не ослаблять своих подвигов; нерадивых же и ленивых со скорбью поучал не забывать, что они отверглись мира и, заботясь о спасении своем, не должны предаваться мирским заботам, дабы не утратить вечной награды. Он имел обыкновение обходить все места обители, где трудились иноки, поощряя и увещевая с терпением переносить труд, причем сам являлся образцом для братии, принимая участие в общих трудах. Своею кротостью, своею отеческою заботливостью о братии, мудростью в управлении и советах, Никон не только приобрел уважение и любовь братии, но слава о нем распространилась далеко за стены Сергиевой обители и имя Никона, как «освящение некое», прославлялось повсюду – по городам и весям. К нему шли многие благоговейные и именитые люди за наставлениями ради душевной пользы, и он всех принимал с отеческим благорасположением, являясь великим врачом духовным.

Но Никон, любивший больше всего безмолвие и молитву в уединении, не прельщался сею славою человеческою, и сильно тяготился ею. И вот с мыслию, что желающему творить волю Божию прежде всего нужно презирать и ненавидеть все соблазны мира, Никон стал уклоняться от начальствования над своею паствою и, наконец, заключился в уединенную келлию. Братия сильно скорбела о сем и, не желая, чтобы он покинул и оставил ее без своего руководства, со слезами

просила его не оставлять их, как овец без пастыря. Но он оставался непреклонным в своем решении, прося братию не сокрушать его сердца своими мольбами. Видя столь непреклонное желание Никона, братия не стала удерживать его, зная, что он уклоняется от бремени начальствования не ради телесного покоя, но стремясь к высшим подвигам и богомысленному безмолвию. Не имея возможности оставаться без начальника, братия избрала одного из учеников Никона, по имени Савву, – мужа, сиявшего добродетельною жизнью – и, с благословения Никона, поставила его игуменом над собою⁷⁴⁹⁶.

Шесть лет пребывал в безмолвии Никон, пока паствою управлял Савва, пася ее с усердием и вспомоществуемый молитвами блаженного Сергия. Но, по истечении шести лет и Савва оставил начальствование. Тогда братия, как бы дав преподобному Никону отдохнуть от дел управления и насладиться вожделенным ему безмолвием, опять пришла к нему и со слезами умоляла и убеждала его снова принять ее под свое руководство. Видя, что Никон и теперь намерен уклониться от начальствования и власти, братия говорила ему:

– Не подобает тебе, отче, искать пользы себе одному, попейся и о спасении ближних.

Эта неотступная просьба иноков и любовь их заставили Никона расстаться с любимым уединением, и он уступил желаниям братии, но с тем условием, чтобы они уступили ему из каждого дня некоторую часть для уединенных подвигов и молитвы.

Тихо и богоугодно текла жизнь в святой обители. Никон же неустанно пребывал в молитвенном бдении, поучаясь в слове Божиим и отеческих творениях.

Но вот распространился слух о нашествии на землю Русскую

диких полчищ свирепого Эдигея⁷⁴⁹⁷. Приближение татарских орд приводило в ужас и трепет всю землю Русскую. Преподобный Никон, горячо молясь об избавлении от злого врага, призывал в молитвах великого основателя сей обители – преподобного Сергия, чтобы он простер свою молитву пред престолом Владыки всех Христа, да не предаст Он заустению святой обители от руки нечестивых агарян и да не поколеблет веру немощных торжество неверных. И вот, однажды ночью Никон сел, чтобы отдохнуть после молитвенных трудов и был в полудремоте или тонком сне. Вдруг видит он вошедших к нему в келлию святителей Петра и Алексия, в сопровождении преподобного Сергия, который, обратившись к нему, сказал:

- Так угодно Господу, чтобы случилось сие нашествие иноплеменников и коснулось сего места. Но ты, чадо, не скорби, а мужайся и да крепится сердце твое: искушение будет непродолжительно и обитель не заустеет, а распространится еще более.

Затем, преподав Никону мир и благословение, святые стали невидимы. Никон, пришед в себя, быстро встал и подошел к дверям своей келлии, но нашел их запертыми. Он отпер и вышел и увидел святых, удалявшихся от его келлии к церкви. Тогда понял он, что сие было не сон, а истинное видение.

В покорности воле Божией Никон ожидал исполнения предсказания. Вскоре варвары, наводнившие своими полчищами землю Русскую, достигли и обители преподобного Сергия и предали всё в ней разорению и огню. Преподобный Никон и братия, предваренные небесным извещением, заблаговременно удалились из обители и захватили с собой некоторые святыни и келейные вещи. Так спасены были некоторые книги и утварь преподобного Сергия, доселе уцелевшие.

По миновании опасности, Никон и братия возвратились на

пепелище святой обители. Монастырь был сожжен дотла и святое место осквернено неверными. Но Никон не предался печали и унынию и не ослабел от подвига. Подобно тому, как доблестный воин при первом поражении от врага не бежит, но мужественно собирает силы и одерживает победу, так и он начал со спокойною твердостью трудиться над устройением обители. Как добрый пастырь, он собрал сперва рассеявшуюся братию и трудился с ней над монастырскими постройками. Менее чем в три года построены были здания, необходимые для иноческого общежития; для молитв же общих первоначально собирались, вероятно, в трапезную храмину. В то же время Никон поспешает постройкою деревянного храма, во имя Живоначальных Троицы, который и был освящен в 1411 году 25 сентября, в день преставления преподобного Сергия.

Когда слух о возвращении преподобного Никона и о восстановлении обители распространился по окрестным местам, к нему отовсюду стали собираться во множестве иноки и миряне. Никон всех принимал с отеческим расположением, и, как добрый пастырь, никого не оставлял без своего попечения, наставляя каждого в полезных учениях, просвещая их душу и предлагая им правила для устройства своего жития. Монастырь возрождался на своем пепелище и распространялся более и более⁷⁴⁹⁸.

Как попечительный начальник, преподобный Никон не оставлял своих забот и о благоуукрашении обители. Заключительным подвигом его в этом отношении было построение каменного храма над гробом своего учителя Сергия во имя Живоначальных Троицы.

При самом начале работ, при копании рвов для каменного храма, совершилось обретение и прославление нетленных мощей преподобного Сергия⁷⁴⁹⁹. Сие открытие мощей великого учителя Никон принял, как радостный венец и сладостную

награду за свои труды и терпение. При общем ликовании святые мощи преподобного были положены в новую раку и на время были поставлены в деревянном храме⁷⁵⁰⁰, пока не было приготовлено им место в каменном храме⁷⁵⁰¹. Как место покоя для мощей великого Сергия, новый храм устраивался и украшался с благоговейною любовью и с усердными молитвами. Для созидания сего храма Никон собрал мудрых зодчих и искусных каменотесов, которые с Божиею помощью быстро окончили его построение. Новый храм был освящен и при его освящении были перенесены и помещены в нем святые мощи преподобного Сергия. Как дело святых и покоище Сергия, не потрясаемый веками, сей прекрасный храм освящает и ныне молящихся в нем, и руки нечестивых врагов не прикасались к нему⁷⁵⁰².

Никон заботился и о внутреннем украшении храма и расписании стен его живописью. Для сего труда им были приглашены два инока-постника, славившиеся добродетельною жизнью: Даниил и Андрей, искусные в иконописании⁷⁵⁰³. Их тщанием и под их руководством храм был благолепно украшен иконописью. Когда Никон увидел, что украшение храма расписанием окончено, то с великою радостью возблагодарил Бога:

- Благодарю Тебя Господи, - говорил он, - и славлю пресвятое имя Твое за то, что не презрел мое прошение, но даровал мне недостойному видеть всё сие моими очами.

В сие время Никон уже достиг глубокой старости, но ревность и бодрость духа не оставляли его, и немощь телесная не ослабляла строгости его подвигов. Достигнув совершенства в подвигах, он обладал всеми видами того богатства, которым человек богатеет в Бога. Он как бы горел удивительным стремлением к жизни по Боге: пищею для него было воздержание, богатством - нестяжательность; его старческое

тело было прикрыто одним только власяным рубищем.

Наконец, преподобный Никон уже приблизился и ко своей кончине. Отчасти старость, а также великие постнические подвиги и продолжительные многие болезни изнурили его тело и оно изнемогло в своих силах.

Предузнав близость своего отшествия ко Господу, Никон велел призвать к себе братию. В то время, как она окружала его одр, стоя со слезами, преподобный, приподнявшись немного, обратился к ним с последним словом назидания.

Он завещал соблюдать установленный в обители чин молитвы дневной и ночной, не часто выходить из обители, хранить терпение в искушениях, соблюдать повиновение начальствующим в обители, ненавидеть праздность – гнездо пороков, любить трудолюбие, соединяя его с пением священных псалмов, с радостью хранить безмолвие, как мать добродетелей, ведущую к совершенству. Присоединив к сему наставление о человеколюбии, он завещал братии:

«Если возможно, не отпускайте никого от себя с пустыми руками, дабы незаметно не оказать презрения Самому Христу, явившемуся вам под образом просящего. Бодрствуйте и непрестанно молитесь, дабы Господь и вас сохранил невредимыми от врага, и вы соблюли бы обет целомудрия и послушания, согласно с моими увещаниями».

Окончив свои наставления к братии – хранить все завещанные им правила, Никон умолк. И вот в видении, еще до разлучения души с телом, ему было показано место будущего упокоения вместе с преподобным Сергием. Ясно не открывая о том братии, по своему смирению, Никон в предсмертном изнеможении неожиданно сказал:

– Отнесите меня в ту светлую храмину, которая мне

уготована по молитвам отца моего; не хочу более здесь оставаться.

Сказав сие, Никон приобщился Пречистых Таин Тела и Крови Христовых. После сего, предупреждая братию о приблизившейся кончине своей, он произнес:

- Вот я, братия, разрешаюсь от союза телесного и отхожу ко Христу.

Преподав им последнее благословение, со словами, обращенными к самому себе - «изыди, душе моя, туда, где тебе уготовано, - гряди с радостью: Христос призывает тебя», - Никон, осенив себя напоследок крестным знаменем, с молитвою предал свою честную и трудолюбную душу Господу. Это было 17 ноября 1428 года.

Никон пробыл в настоятельстве 36 лет, не нарушая ни в чем подвига иноческого, богоугодно пася врученную ему Христом паству, и научив ее высшим подвигам добродетели. Братия много сетовала, проливая слёзы о разлучении со своим отцом и учителем. Проводив его с пением псалмов и надгробными песнопениями, братия с почестями, как подобает чтимому отцу, предала его честное тело земле, положив его близ раки преподобного Сергия, где и доныне совершаются им молебные пения во славу Святой Троицы - Отца и Сына и Святого Духа⁷⁵⁰⁴.

За свои великие подвиги и святую жизнь преподобный Никон был удостоен от Господа еще при жизни дара прозрения, а после кончины дара чудотворений. Из многих чудес преподобного упомянем здесь о некоторых.

Однажды Никон намерен был послать некоего из своих иноков, по имени Акакия, в одно из сел, принадлежавших обители святого Сергия. Не желая сему повиноваться, Акакий

сказал:

- Я не для того отрекся от мира, чтобы обходить города и села.

Преподобный долго умолял Акакия, но он ни за что не хотел исполнить приказание своего игумена. Тогда преподобный предрек:

- Смотри, Акакий, как бы тебе по своей воле не пришлось быть там, и тогда получишь воздаяние за свое непослушание.

Вскоре после того преподобный Никон преставился ко Господу. Акакий же предал забвению всё, что было предсказано ему святым отцом, и отправился в то самое селение, куда посылал его преподобный Никон. И вот его внезапно постиг там суд Божий, предсказанный святым: он впал в исступление ума, так что братия привели его обратно в монастырь. Здесь явился ему святой Никон и, держа в руках жезл, с укоризною сказал ему:

- Акакий! разве ты для того отрекся от мира, чтобы обходить города и села?

Тогда Акакия обуял великий страх и он начал неистово кричать. В таком тяжелом состоянии он находился несколько дней, пребывая у раки преподобных Сергия и Никона и с плачем молясь об отпущении своего согрешения; братия точно также усердно молилась за него. И тогда по благодати Христовой и по молитвам святых, Акакий получил отпущение в своем согрешении и исцелился. Обо всем этом он сам со слезами рассказывал многим, вопрошавшим его.

В своей земной жизни преподобные Сергий и Никон особенно близки были друг к другу. Эта взаимная близость не оставляет их и в жизни вечной, ибо любовь святых, как любовь Божественная, не подлежит закону времени. Оба вместе они

неоднократно являлись и совокупно чудодействовали.

Один из жителей Москвы, по имени Симеон, родившийся по предсказанию святого, заболел столь сильно, что не мог ни двинуться, ни уснуть, ни принять пищи, но лежал как мёртвый на своем одре. Страдая таким образом, он однажды ночью стал призывать к себе на помощь святого Сергия:

- Помоги мне, преподобный Сергий, избавь меня от сей болезни; еще при жизни твоей ты был так милостив к моим родителям и предрек им мое рождение; не забудь меня, страждущего в столь тяжкой болезни.

Вдруг пред ним предстали два старца; один из них был Никон; болящий тотчас узнал его, потому что лично знал сего святого еще во время его жизни; тогда он понял, что второй из явившихся был сам преподобный Сергий. Дивный старец ознаменовал болящего крестом, а после сего велел Никону взять икону, стоявшую у одра - она была некогда подарена Симеону самим Никоном. Затем больному показалось, что вся кожа его отстала от тела; после сего святые стали невидимы. В ту же минуту Симеон почувствовал, что он совершенно выздоровел: он поднялся на своем одре, и уже никто более его не поддерживал; тогда понял он, что не кожа сошла у него, а болезнь оставила его. Велика была его радость; встав, он начал горячо благодарить святого Сергия и преподобного Никона за свое неожиданное и столь дивное исцеление.

Особенно много чудес было совершено преподобными Сергием и Никоном во время осады Троицкого монастыря Поляками под предводительством Лисовского и Сапеги, когда святой обители пришлось испытать множество бедствий от врагов. Никон вместе с преподобным Сергием нередко являлись не только осажденным, ободряя и укрепляя их надеждою на помощь Божию, но и врагам, осаждавшим лавру, устрашая и угрожая им гневом Божиим⁷⁵⁰⁵. Многие из

осаждавших и их военачальников видели, как по монастырским стенам ходили два светозарных старца, наподобие Сергия и Никона; один кадил стены кадильницею, а другой – кропил их святою водою.

Однажды, когда еще продолжалась осада монастыря врагами и среди осажденных появились от голода и всяких лишений болезни, – Никон явился во сне пономарю Иринарху и сказал ему:

– Скажи всем страждущим от болезни, что в сию ночь выпадет снег и пусть все, кто желает исцелиться от болезней, натираются этим снегом.

Иринарх с трепетом проснулся и наутро сказал окружающим о том, что поведал ему чудотворец Никон. И действительно, ночью выпал снег и кто с верою натирался этим снегом, тот делался здоровым⁷⁵⁰⁶.

Вот и еще случай из недавних времен (1846 г.). В монастырской больнице жестоко страдал от нервной горячки рясофорный послушник Гавриил; несколько дней он был без памяти, и думали, что не перенесет болезни. В ночь на память преподобного Никона, видит он, что душа его как бы разлучается от тела, и устремляется в какую-то бездну. Мысленно стал он молить преподобных Сергия и Никона о возвращении к жизни, чтобы покаянием приготовить к вечности. (А лежал он всё время, как видели другие, без памяти и движения). Вдруг видит, как бы двери отворились; входят два светносные мужа, старцы, один с жезлом, – в сем он признал преподобного Сергия, а в другом – преподобного Никона. Преподобный Сергий, указывая жезлом преподобному Никону на болящего, говорит: «помоги»! Преподобный Никон подошел, и самим приближением наполнил больного силою и радостью. Больной приподнялся, перекрестился, а преподобные стали невидимы. Гавриил пришел в память;

болезнь миновалась, осталась только слабость⁷⁵⁰⁷.

Тропарь, глас 1:

Послушания добрый рачитель быв, преподобне Никоне приснопамятне, церковь бо прекрасну Святыя Троицы, в похвалу отцу твоему воздвигл еси. Темже и мы чада твоя любовию вопием ти: слава давшему ти крепость, слава венчавшему тя, слава действующему тобою всем исцеления.

Кондак, глас 4:

Духовному твоему настоятелю, отче Никоне, всячески прилепился, и от него наставляемь, во всем Христови поработився, монахов был еси чиноначальник, и преподобных сожитель: с нимиже Христа Бога моли непрестанно о всех нас.

* * *

⁷⁴⁹⁰Изложено по рукописям Троице-Сергиевой Лавры, по житию прп. Никона, составл. митр. Московским Филаретом, и другим пособиям.

⁷⁴⁹¹*Юрьев Польский* – в 86 верстах к северо-западу от г. Владимира. Основан князем Юрием Владимировичем, от которого и получил свое наименование; название же *Польский* дано ему от полей, его окружавших, и в отличие от Юрьева Лифляндского; ныне – уездный город Владимирской губернии.

⁷⁴⁹²На месте древнего *Радонежа* находится ныне село Городище или Городок; оно расположено в 12 верстах от Троице-Сергиевой Лавры, по направлению к Москве.

⁷⁴⁹³«Несообразным находил прп. Евфимий – к собору, составленному преимущественно из старцев подвижников, приобщить юношу по возрасту, требующего иногда отдельного руководства. Так, вероятно, рассуждал и прп. Сергей о юном

Никоне. Он решился испытать его в подвиге послушания и смирения. Предвидя же его будущую судьбу, он хотел, чтобы тот, кому суждено младшему начальствовать над старейшими подвижниками Лавры, явился им по крайней мере не юношею, а уже в пресвитерском сане». (Житие прп. Никона, сост. Филаретом, митр. Московским, стр. 4).

⁷⁴⁹⁴Преп. Афанасий Высоцкий, строитель Серпуховского Высоцкого монастыря, был одним из самых любимых учеников преп. Сергия.

⁷⁴⁹⁵Кончина преподобного Сергия последовала 26 сентября 1392 года.

⁷⁴⁹⁶Савва Дубенский (впоследствии Звенигородский или Сторожевский).

⁷⁴⁹⁷Нашествие Эдигея было в конце 1408 года.

⁷⁴⁹⁸При Никоне Сергиева обитель приобрела несколько земель, то вкладами, то покупкою. Заботливостью Никона обитель богатела и духовным богатством. При нем и по его указаниям, в Сергиевой обители, кроме нескольких Богослужебных книг списаны были: два списка «Лествицы» с главами Григория Синаита, поучения Аввы Дорофея, «Диоптра» Филиппа пустытника с ответами Аввы Варсонофия и с наставлениями Исихия. (Опис. Серг. Лавры, стр. 155, 156 и др.).

⁷⁴⁹⁹Обретение мощей преподобного Сергия последовало спустя 30 лет по преставлении святого – 5 июля 1422 года.

⁷⁵⁰⁰Деревянная церковь, стоявшая над мощами преп. Сергия, была перенесена на новое место (где теперь церковь Сошествия Св. Духа), и в ней были поставлены святые мощи, пока строилась каменная церковь.

⁷⁵⁰¹Эта каменная церковь во имя св. Троицы, построенная преподобным Никоном и есть доныне существующий Троицкий собор.

⁷⁵⁰²Преподобный Никон построил Троицкий собор при содействии почитателей памяти преп. Сергия между князьями и боярами. Главным между этими почитателями, наиболее содействовавшим Никону в построении церкви, был крестный сын или крестник преп.Сергия – князь Звенигородско-Галичский Юрий Дмитриевич (сын Донского). [Начав строить церковь в 1422-м или 1423-м году, преп. Никон строил и устраивал ее почти до самой своей кончины].

⁷⁵⁰³Даниил Черный и Андрей Рублев – иноки Московского Андроникова монастыря – были знаменитыми иконописцами того времени. Иконы, писанные ими, пользуются большою известностью и до нашего времени. Из числа сохранившихся образцов их кисти особенно замечательна храмовая икона в Троицком соборе Сергиевой Лавры.

⁷⁵⁰⁴Преподобный Никон погребен вне Троицкого собора, у южной его стены против того места, на котором в самом соборе погребен был преп. Сергей. Преп. Никон был причислен к лику святых на соборе 1547 г., но служба ему и житие его написаны были Пахомием Доголетом почти за сто лет ранее, по воле митрополита св. Ионы. Церковь над гробом преп. Никона была поставлена в 1548 году. В 1623 г., т. е. спустя 76 лет, на место этой первой церкви поставлена новая, большая. Эта вторая церковь и существует до настоящего времени. [Рака преп. Сергия отделяется одною каменной стеной от раки ученика его – преп. Никона. В северо-западном углу церкви, вдоль северной стены, стоит рака – надгробие – над мощами преп. Никона, которые находятся в земле или под спудом].

⁷⁵⁰⁵Осада Троицкого монастыря Поляками, под начальством Лисовского и Сапеги, началась 23 сентября 1608 года; окончилась же сия осада 12 января 1610 года.

⁷⁵⁰⁶«Сказание об осаде Троицкого Сергиева монастыря», соч. Авраамия Палицына. М. 1822 г., стр. 157.

⁷⁵⁰⁷Монастырские письма, М. 1863 г., стр. 69-71. Письмо 19-е, от 18-го Ноября, 1846г.

ЧЕТИ-МИНУТЕ НА СВ. ДИМИТРИЙ РОСТОВСКИ

† **ВИЖТЕ ОЩЕ**

Против ереста на новостилието

Икуменизъм в развитие - след като Б"ПЦ" напусна ССЦ

Отстъплението от вярата наречено "нов стил"

ЗА СЪКРАЩАВАНЕТО НА ЛИТУРГИИТЕ, ТАЙНСТВОТА И ТРЕБИТЕ В НОВОСТИЛНАТА ЦЪРКВА

ЗА ПРЕМАХВАНЕТО НА ОГЛАШЕНИЕТО

ЗАЩО БОГ НИ ИЗОСТАВИ

За Петровият пост и въпросите, които поражда

ЗА КОРЕНА НА ЗЛОТО, ЗА НАЧАЛОТО НА ОТСТЪПЛЕНИЕТО НА РОДНАТА НИ „ЦЪРКВА“, ЗА БЪЛГАРСКАТА СХИЗМА

Театърът на антихриста

ИСТИНАТА ЗА НАШИЯ НАРОД

Християнството на българите и техните владетели

ИДЕЯТА "ПРАВОСЛАВНИ БУДИТЕЛИ"

Православна ли е демокрацията

Народе, народе...

Защо се премахва вероучението

За старостилния икуменизъм

КОЙ СТОИ ЗАД ОТСТЪПЛЕНИЕТО

ДИСЕКЦИЯ НА ЧОВЕКООМРАЗТА

**ПАСТИРСКО ОКРЪЖНО ПОСЛАНИЕ ПРОТИВ
МАСОНСТВОТО**

Против юдомасонството

Изповедание на вярата

КЪДЕ СЕ Е СЪХРАНИЛО ПРАВОСЛАВИЕТО